

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini aniqlashning pedagogik imkoniyatlari

Temirova Gavhar Zokir qizi –

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti magistranti

E-mail: n.scienceofworld@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim samaradorligini oshirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyati va ularning ta'sirini baholashning pedagogik imkoniyatlari tahlil etiladi. Ta'lim jarayonida kompetensiyaga asoslangan, konstruktiv, shaxsga yo'naltirilgan, interfaol va raqamli pedagogik usullardan foydalanish nazariy va ilmiy jihatdan ta'minlangan. Bundan tashqari, monitoring tizimlari, pedagogik diagnostika usullari va o'qitish samaradorligini baholash standartlarining afzalliklari ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: zamonaviy pedagogika, pedagogik yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar, pedagogik diagnostika, innovatsion ta'lim, raqamli pedagogika.

Современные педагогические подходы и педагогические возможности определения их влияния на эффективность образования

Аннотация. В данной статье анализируется значение современных педагогических подходов в повышении эффективности образования и педагогические возможности оценки их воздействия. Теоретически и научно обосновано использование компетентностных, конструктивных, личностно-ориентированных, интерактивных и цифровых педагогических методов в образовательном процессе. Кроме того, выделены преимущества систем мониторинга, методов педагогической диагностики и стандартов оценки эффективности обучения.

Ключевые слова: современная педагогика, педагогический подход, компетентностный подход, интерактивные методы, педагогическая диагностика, инновационное образование, цифровая педагогика.

Modern pedagogical approaches and pedagogical opportunities for determining their impact on educational effectiveness

Annotation. This article analyzes the significance of modern pedagogical approaches in improving educational effectiveness and the pedagogical opportunities for

assessing their impact. The use of competency-based, constructivist, learner-centered, interactive, and digital pedagogical methods in the educational process is theoretically and scientifically substantiated. In addition, the advantages of monitoring systems, pedagogical diagnostic methods, and learning effectiveness assessment standards are highlighted. The study emphasizes that the successful implementation of innovative pedagogical approaches contributes to improving the quality of education, increasing student engagement, and achieving sustainable learning outcomes.

Keywords: *modern pedagogy, pedagogical approach, competency-based approach, interactive methods, pedagogical diagnostics, innovative education, digital pedagogy.*

KIRISH

Globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimiga bo'lgan talablar keskin o'zgarib bormoqda. Nafaqat ma'lumotli, balki mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodiy g'oyalar yaratish qobiliyatiga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash zamonaviy jamiyat uchun hal qiluvchi vazifaga aylandi. Shuning uchun an'anaviy ta'lim usullari bilan bir qatorda innovatsion pedagogik yondashuvlarni ham joriy etish zarur. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim sifatini oshirish, mustaqil fikrlash, ijodiy yondashish, raqamli savodxonlikni shakllantirish, o'quvchilarda kasbiy kompetensiyani shakllantirish mamlakatimizda tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Hozirgi globallashgan dunyoda ta'lim insonning intellektual, kommunikativ, ijtimoiy va amaliy vazifalarni bajarishga tayyorligini kafolatlaydigan murakkab pedagogik tizim sifatida qaralmoqda. Shunday qilib, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni ilmiy nuqtai nazardan o'rganish, ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini baholash va ta'lim jarayonida qo'llash mexanizmlarini yaratish muhim hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar deganda kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan, konstruktivistik, muammoli, loyihaviy, hamkorlikka asoslangan, raqamli va aralash ta'lim kabi yondashuvlarning o'zaro uyg'unlashgan majmuasi tushuniladi. Ushbu yondashuvlar o'quvchi-talabaning o'quv faoliyatidagi passiv tinglovchi roldan faol tadqiqotchi, hamkor, muammo yechuvchi va o'z-o'zini baholovchi subyekt maqomiga o'tishini ta'minlaydi. Bunday o'zgarish ta'lim samaradorligini faqat yakuniy ball yoki reyting orqali emas, balki bilimni qo'llash, tahlil qilish, ijodiy mahsulot yaratish, kommunikativ muloqotga kirishish va o'z faoliyatini refleksiya qilish ko'rsatkichlari orqali baholashni talab qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Pedagogik yondashuvlar fanga asoslangan ta'lim maqsadlari, mazmuni, tartiblari va natijalarini tartibga solish tizimi sifatida qaraladi. Ta'lim darajasini oshirishning asosiy elementlaridan biri bu ularning qanchalik muvaffaqiyatli ekanligini aniqlashdir. Pedagogika fanida zamonaviy pedagogik yondashuvlar masalasi ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, J.Dyui, J.Bruner, L.Vygotskiy, B.Blum, J.Piaget kabi olimlar konstruktivistik va rivojlantiruvchi ta'lim nazariyalarining shakllanishiga katta hissa qo'shganlar.

Bugungi kunda quyidagi pedagogik yondashuvlar keng qo'llanilmoqda:

Qobiliyatga asoslangan yondashuv -bu metodning maqsadi o'quvchilarda nazariy ma'lumotlarni real vaziyatda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishdan iborat. Bunday holda, maktab ta'limi natijalarini baholash uchun bilim miqdori emas, balki malakaning rivojlanish darajasi qo'llaniladi. Qobiliyatga yo'naltirilgan ta'lim — bu har bir o'quvchining individual imkoniyatlari, qiziqishlari, intilishlari va tug'ma yoki orttirilgan qobiliyatlarini aniqlab, ularni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim yondashuvidir. Bu tizimda o'quvchi "hamma kabi" emas, balki o'ziga xos shaxs sifatida qaraladi va ta'lim jarayoni unga moslashtiriladi.

Mazkur yondashuvning asosiy maqsadi – har bir bolada mavjud bo'lgan iste'dod va qobiliyatlarni erta aniqlab, uni yo'naltirish va qo'llab-quvvatlashdir. Bunda o'qituvchi yo'lboshchi, ko'makchi va rivojlantiruvchi roliga bo'ladi. Darslar esa bir xil shaklda emas, balki turli darajadagi topshiriqlar, ijodiy mashg'ulotlar, loyihaviy ishlanmalar orqali tashkil etiladi. Shaxsga yo'naltirilgan metodologiya -bu usul har bir talabaning o'ziga xos ehtiyojlari, qiziqishlari va qobiliyatini hisobga olishga qaratilgan. Talaba ta'lim jarayonining asosiy sub'ekti sifatida qaraladi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini to'laqonli rivojlanishlarini ko'zda tutadi. Bu esa ta'limni loyihalashtirilayotganda, albatta ma'lum bir ta'lim oluvchining shaxsini emas, avvalo, kelgusidagi mutaxassislik faoliyati bilan bog'liq o'qish maqsadlaridan kelib chiqqan holda yondoshishni nazarda tutadi.

Konstruktivistik falsafada bilim talaba uchun oldindan berilmay, balki faol o'quv jarayonida yaratiladi, deb hisoblaydi. Oldingi tajribalar bilan bog'lanish orqali o'quvchi yangi ma'lumotlarni o'rganadi. Interfaol o'qitish strategiyalari talabalarning hamkorligini, muloqotini va fikr almashishini rivojlantiradi. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Munozara”, “Keys stadi” kabi metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Raqamli pedagogika - axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi ta'lim jarayoniga yangi imkoniyatlarni olib kirdi. Elektron platformalar, sun'iy intellekt, masofaviy ta'lim va multimedia vositalari ta'lim sifatini oshirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Raqamli pedagogikani ta'lim muassasalarida zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish, qo'llash va o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu onlayn va gibrid o'quv muhitlariga mos keladigan va yuzma-yuz o'qitishni yaxshilaydigan yangi soha hisoblanadi. Talabalar tajriba va mulohaza yuritish orqali bilimlarni qurishini ta'kidlaydigan konstruktivistik nazariyalarga asoslangan raqamli pedagogika o'rganishni osonlashtirish va boyitish uchun raqamli vositalarni birlashtiradigan metodologiya desak mubolag'a bo'lmaydi. Raqamli pedagogika fani tez evolyutsiyani ko'rdi, chunki u texnologiya va ta'lim amaliyotlari o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sirni ko'rib chiqadi. Bu o'qitish uchun raqamli vositalardan foydalanishdan tashqari u o'quv dasturlarini loyihalash, o'qitish strategiyalari va raqamli asrga mos keladigan o'quvchilarni baholashga strategik yondashuvni o'z ichiga oladi. Ushbu pedagogik paradigmaning asosi raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishdir. O'qituvchilar ta'limda texnologiya imkoniyatlaridan samarali foydalanish uchun egallashlari kerak bo'lgan ko'nikmalardir.

Ta'lim samaradorligi o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalaridagi ijobiy o'zgarishlar bilan belgilanadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar quyidagi natijalarga erishishga xizmat qiladi:

- o'quvchilarning ta'limga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi;
- mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- tanqidiy va kreativ fikrlashni shakllantiradi;
- kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantiradi;
- nazariy bilimlarni amaliyot bilan integratsiyalaydi;
- o'quv jarayonining interaktivligini ta'minlaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy yondashuvlar qo'llanilgan ta'lim muhitida o'quvchilarning akademik natijalari hamda o'zlashtirish ko'rsatkichlari sezilarli ravishda oshadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligini aniqlash uchun turli pedagogik diagnostika vositalaridan foydalaniladi. Pedagogik monitoring ta'lim jarayonining holati va natijalarini muntazam kuzatish, tahlil qilish hamda baholash imkonini beradi. Monitoring orqali o'quvchilarning rivojlanish dinamikasi aniqlanadi. Diagnostik baholash o'quvchilarning bilim darajasi, kompetensiyalari va rivojlanish ehtiyojlarini aniqlashga xizmat qiladi. Bu usul individual ta'lim strategiyalarini ishlab chiqishga yordam

beradi. Portfoliolar tahlili o'quvchining ma'lum vaqt davomida erishgan yutuqlarini aks ettiruvchi hujjatlar to'plamidir. Ular o'quvchining rivojlanish tendensiyalarini aniqlashda muhim vosita hisoblanadi. Refleksiya va o'z-o'zini baholash o'quvchilarning o'z faoliyatini tahlil qilish, kamchilik va yutuqlarini aniqlash imkonini beradi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Raqamli analitika zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik diagnostikaning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Elektron ta'lim platformalari, masofaviy o'qitish tizimlari va ta'limni boshqarish dasturlari orqali o'quvchilarning o'quv faoliyati haqida katta hajmdagi ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. Ushbu texnologiyalar yordamida o'quvchilarning darslarda ishtirok etish darajasi, platformaga kirish chastotasi, topshiriqlarni bajarish vaqti, test natijalari hamda o'zlashtirish ko'rsatkichlari avtomatik ravishda qayd etiladi. Raqamli analitika o'qituvchilarga har bir o'quvchining individual rivojlanish dinamikasini kuzatish, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda ta'lim jarayonini shaxsiylashtirish imkonini beradi. Masalan, tizim ma'lumotlari asosida qaysi mavzular o'quvchilar uchun murakkab ekanligi, qaysi topshiriqlar ko'proq qiyinchilik tug'dirayotgani yoki qaysi o'quvchilar qo'shimcha yordamga muhtojligi aniqlanishi mumkin. Shuningdek, raqamli analitika ta'lim sifati monitoringini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Olingan statistik ma'lumotlar asosida o'qitish metodlarini takomillashtirish, o'quv dasturlarini optimallashtirish va ta'lim natijalarini prognoz qilish imkoniyati yuzaga keladi. Sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish texnologiyalarining rivojlanishi natijasida diagnostika jarayoni yanada aniq, tezkor va obyektiv tus olmoqda.

Ta'lim natijalarini aniqlash va baholashda zamonaviy monitoring tizimlarining qo'llanilishi alohida ahamiyatga ega. Pedagogik monitoring o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini muntazam kuzatish, mavjud muammolarni aniqlash va ta'lim jarayonini takomillashtirish imkonini beradi. Diagnostik baholash esa o'quvchilarning bilim darajasi, qobiliyati va ehtiyojlarini aniqlash orqali individual yondashuvni ta'minlaydi. Portfolio texnologiyasi o'quvchilarning o'quv va ijodiy faoliyati natijalarini tizimli ravishda jamlash va baholashga xizmat qilsa, refleksiya (aks ettirish) usuli o'z faoliyatini tahlil qilish, yutuq va kamchiliklarni anglash hamda o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, raqamli tahlil vositalari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ta'lim sifatini nazorat qilish, ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash hamda boshqaruv qarorlarini ilmiy asosda qabul qilish imkoniyatini yaratadi. Ushbu yondashuvlar ta'lim jarayonining shaffofligi, obyektivligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Zamonaviy o'qitish usullari va ilg'or baholash mexanizmlarining uyg'unlashuvi ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Natijada bilimli, ijodkor, tanqidiy fikrlovchi, raqobatbardosh hamda zamonaviy mehnat bozori talablariga mos malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun mustahkam pedagogik asos yaratiladi. Bu esa mamlakatning innovatsion rivojlanishi va inson kapitalini yuksaltirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2020.
2. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent, 2019.
3. Hasanboyeva N. "Pedagogik texnologiyalar asoslari". – Toshkent: TDPU, 2020.
4. Rajabova D. "Innovatsion ta'lim texnologiyalari". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.